

KÖMÜR MADENCİLİĞİNDE İŞBAŞI VE HİZMET İÇİ EĞİTİMİ

Bilgin HASDEMİR(*)

ÖZET

Teknolojide asırlar boyu devam eden pek çok değişiklik olmuştur ve bu değişiklikleri kömür madenciliğinde de görmek olasıdır

İnsan ve doğa arasında amansız bir mücadele vardır. Doğaya karşı kullanılacak tek silâh, insanın biriktirip gerektiğinde kullandığı bilgisidir. Kömür madenciliğinde, maden çilere yeraltı gönderilmeden önce ve gönderildikten sonra kömür madenciliği konusundaki gerekli bilgi verilmelidir. Kömür madencilerinin eğitimi hiçbir şekilde ihmâl edilemez. Aksi takdirde, felâketlerden kaçmak olanaksız olur.

Kömür madenciliği konusundaki bilgiler ders kitaplarına yerleştirilmiştir. Bu bilgiler, madencilere teorik olarak aktarılmaktadır. Aslında bu bilgiler uygulamaya konulmalıdır. Bir başka deyişle, kömür madencileri yaparak öğrenmelidir.

Kömür madenciliği konusundaki programlar yenilenmeli ve yerel programlar hazırlanmalıdır.

SUMMARY

There have been lots of changes in technology for centuries. We can also see these changes in coal mining. There has been a fierce fight between Man and Nature. The only weapon used against Nature is the knowledge accumulated and used by Man when it is necessary. In coal mining, coal miners should be equipped by the knowledge on coal mining before and after they are sent to underground. Training of miners cannot be neglected. Otherwise, it is impossible to avoid casualties.

The knowledge on coal mining is stored in text books. Then they are taught to miners theoretically. In fact, it should be put into practice. In other words, coal miners should be trained by doing.

The programmes on training of coal miners should be revised, and new ones should be planned.

(*) İngilizce Çevirmeni ve Öğretmeni, EKİ İnsangücü - Eğitim Şubesi Müdürü
ZONGULDAK

KÖMÜR MADENCİLİĞİNPE İŞBAŞI VE HİZMET İÇİEGİTİMİ.

Ateşin bulunuşuyla başlayan insan-doga mücadelesi modern Uygarlığa" ulaştığımız çağımızda da acımasızca sürüp gitmektedir. İnsan kendisine daha güzeli bulabilmek için doğanın bağrında sakladığı değerleri elde etmeğe çalışırken, doğa da tüm gücüyle bu değerlerinden kopmamağa çalışıyor. Kimi zaman insan, kimi zaman da doğa bu mücadeleden kazançlı çıkmaktadır.

Doğanın sayısız silahına karşın, insanın elipdeki er) büyük silah beyinde depoladığı ve yeri geldiği zaman kullandığı "bilgi"sidir. Hergün yeni yeni buluşlarla ortaya çıkan insanın, bu başarıya beyindeki fizyolojik gelişmeyle değil* beyine depoladığı bilgi ile ulaştığı bilimsel bir gerçektir. Bu nedenle insan, doğanın acımasızlığına ancak bilgi ile karşı koyabilir ve ona üstün gelebilir. ""

Kömür madenciliği, insan ile doğanın her an boğaz boğaza çarpıştığı tek ve en büyük arenadır. Bu arenada kömür madencisinin elinde bulunması gereken tek silah bilgisidir. Kömür madencisine bu silahı zamanında ve yeterince vermek zorundayız. Yalnız teknolojinin en gelişmiş makinalarını vererek, kömür madencisi-doğa mücadelesini izlemek ve ondan doğayı alt etmesini beklemek, kömür madencisine karşı sorumluluktan kaçmak olur. Ya da kömür madencisine yalnız doğayı, doğanın silahlarını ve saldırı yollarını öğretmekle de işin içinden sıyrılmak olası değildir.

Asıl görev ve sorumluluk sözünü ettiğim doğa gerçeklerini kömür madencisine öğretmek ve onu bu konuda eğitmektir. Eğitim, görünmeyen gerçek üretimdir.

Öğretim ve eğitim birbirinin aynı iki kavram olarak gözükmesine karşın, birbirinden çok farklı iki olaydır.

öğretim, öğretilenler alışkanlık haline getirildiğinde eğitim olur.

Kömür madenciliğini kendilerine eklemek kapısı olarak seçmiş olanlara bu ekmeği huzurla, yarınların) güven duygusu içersinde yedirmeyi sağlamak üretim düşüncesinden önce gelmelidir. Bunu da eğitim sağlayabilir. Üretimde bilgi, üretimin temel unsurudur.

Bir toplumun kalkınmasını sağlayan faktörleri sıralarken öğretim ve eğitim düzeyinin yüksekliliğini, bir toplumun geri kalmışlığının nedenlerini sıralarken de öğretim ve eğitim düzeyinin düşüklüğünü söylüyoruz en başta. Ama yılda ya da iki yılda bir, çalışanları işbaşı ve hizmetçi eğitim çalışmasına almak istediğimizde, hemen o bir İki saat içersindeki üretim kaybını ileri sürebiliyor; Öğretim ve eğitim sonucu kazanılacak'bilgilerle artacak üretimi, kurtarılacak bir hayatı düşünemiyoruz, öğretim ve eğitimde bugün yoktur, yarın vardır. Eğitim bugün bir tüketir, yarın ise bin üretir. Bir insanın yaşamını bir saat bile uzatabilmenin en büyük bir değer olduğunu unutmamalıyız. Çağımızda yapılan yatırımlar arasında "beyin yatırımı" kısa vadede kâra dönüşmeyen, fakat en, sağlıklı ve en kalıcı yatırımdır. Herkes, hepimiz bugün üretici durumda isek bu yıllarca süren öğretim ve eğitim yatırımlarının sonucudur.

Şimdi ülkemizde kömür madenciliği öğretim ve eğitimini kısaca inceleyelim: Kömür madenciliği kömür, jeoloji ve elektromekanizasyon grupları ile bir bütündür. Ülkemizde çeşitli üniversitelere bağlı maden fakülteleri çoğunlukla 4 yıllık bir öğretim ve eğitimle maden mühendisi yetiştirmektedir. Bu fakültelerin öğretim konusunda gerekli Öğretimi

yermeğe çahşıtkılarına inanıyorum. Fakat öğretimin, uygulama ile bağlantısının yeterli olduğuna inanmıyorum. Nitekim Ocak 1982 sonunda Zonguldakta İstanbul Teknik Üniversitemle Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin birlikte düzenledikleri seminerde bu durum belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Fakülteler, kömür madenlerinden daha yakından etüde ederek daha eğitilmiş, daha nitelikli bir kömür madenciliği Öğretim ve eğitimi sağlar. Vite fakülteler eğitim konusunu staj çalışmaları ile sürdürmeğe çalışmıyorlar. Fakat ortada/ü kbrilidi yadsınamaz bir gerçek vardır. Eğitim sağlamak üzere kurulmuş "staj kurulları" yeterli işlerliğe sahip değildir. Staj çalışmaları, bir Öğretim ve eğitim yönlendirici yarıncı getirilmesi olarak düşünülmektedir. İlgi ve işlerlikten yoksundur, öyle ki 1967 yılında bir kararname ile düzenlemeğe konulan staj çalışmalarına katılanlara ödenen brüt 30 lira yevmiye, bugün 1982 yılında yine aynıdır. Bu da maden kömürcülüğü eğitiminin aşama içinde olmadığını, hatta gerilediğini göstermektedir. Staj çalışmalarını yönetenler ise stajyerlerle ilgilenmeyi zaman kaybı olarak düşünüyor, yalnız staj sonunda doldurulması gerekli staj defterlerini imzalamakla sorumluluklarını yerine getirdiklerine inanıyorlar.

Kömür madenciliğinin jeoloji, özellikle elektromekanizasyon grubu ise hiç hazırlıklı olmadıkları bir ortamda çalışmaktalar. Çünkü kömür madenciliği, elektromekanizasyonundan oldukça farklıdır. Öğretim ve eğitim sırasında çoğunlukla fabrikalarda ya da büyük atelyelerde staj yaparak mesleğe hazırlanan bir elektrik ya da makina mühendisinin kömür üretimi yapan bir kuruluşta görev aldığında kendisini hiç düşünmediği bir ortamda bulunca ne tür bir tepki göstereceği tahmin edilebilir. İşbaşı ve hizmet içi eğitim ile elektromekanizasyon grubunu kömür madeni atmosferine hazırlamak gereklidir.

Her ne kadar son 5 yıldır Türkiye Kömür İşletmeleri'ne bağlı kurumlarında görev alan mühendis düzeyindeki teknik elemanlar 3 aylık bir uyum eğitimine tabi tutulmaktalarsa da henüz şimdiye dek bu çalışmaların somut değerlendirilmesi yapılmadığından işlerliği konusunda kesin bir şey söylenememektedir. Genel olarak öğrenim ve eğitimde bir değerlendirme kavramı geliştirilmemiştir. Bu durum kömür madenciliği için de geçerlidir.

Kömür madenciliği ara elemanı sorununu çözümlenmek üzere düşünülmüş ve kurulmuş meslek yüksek okulları gerçek yerini bulamamış ve isim olarak kajağa mahkum edilmişlerdir. Üretim bir zincir olayıdır. Bu zincirin halkaları sağlam ve uyum içersinde olmalıdır. Meslek Yüksek Okulları bu zincirin güçlü bir halkası olabilir. Bunu görmemektense gelmemek gerekir.

Nezaretçi kademesinde iki yıllık bir eğitimle maden başçavuşları yetiştirilmektedir. 1966 yılından bu öğretim ve eğitim yılına kadar Ereğli Kömürleri İşletmesi Eğitim Müdürlüğü'nce düzenlenen yetiştirme kurslarında 1500 civarında madenbaşçavuşu, nezaretçi olarak kömür madenlerinde görev almışlardır. Gereklil gereksinime dikkate alınmadan, çoğu kez çeşitli baskılarla adı geçen servisin öğretim ve eğitim olanakları da değerlendirilmeden fazla sayıda kursiyer alınmış, öğretim ve eğitimi başarıya ulaştıran sayı ve kalite arasındaki denge bozulmuş, böylece bu yetiştirme kurslarından beklenen yarar henüz temin edilememiştir. EKİ İşletmesi Eğitim Müdürlüğü Başçavuş yetiştirme kursu yönergesi her yıl değişikliğe uğramış, yapılan her değişikliğin öğretim ve eğitim seviyesini artırması gerekirken, öğretim ve eğitimi aksattığı görülmüştür,

Kömür madeninde işçiler olarak çalışacaklar için zorunlu kılınmış Uç hafta süreli intibak eğitiminininsurumuışş öyle özetlenebilir. Kazmacı, domuzdamcı, lağımıcı, tabancı, tara-

maçı, tamirci, yol marangozu, puantör, ocak elektrikçisi, bilgi toplayıcı, kısaca kömür madeninde çalışacak herkes aynı eğitimden geçmektedir. Bu kurs, sanat Öğreten bir kurs değildir. İşçerin sanatlarını, işbaşında öğrenmeleri istenmektedir, Bu durumu, üretim açısından iyi değerlendirmek gereklidir. Aslında kömür madenciliğinde görülmeyen, programlanmamış bir işbaşı ve hizmet içi eğitim vardır. Bu eğitim "ustadan görme" eğitimidir. "Kendisinden kıdemli olanların yaptıkları gibi yapm?" yöntemi yürürlüktedir. İşte bu uygulama hem kömür madencisini, hem de üretimi zora sokmaktadır.

Kömür madenciliğinde Öğretim ve eğitimden gerekli şekilde yararlanmak için,

- 1 - Maden Fakültelerinin öğrencilerini staj suresince, bizzat izlemeleri
- 2- Jeploji ve elektro-mekanizasyon gruplarının kömür madenciliğine hazırlanmaları
- 3- Mëslëk' Yük&k Okullarının değerlendirilmesi *
- 4— Maden Başçavuş yetiştirme kurslarının gerçek işlerliğine kavuşturulması
- 5— İntibak eğitiminin sanatlara göre düzenlenmesi gerekir.

İşbaşı ve hizmetiçi eğitim konusunda yapılması gerekenler ise aslında ne büyük yatırımlara mal olur ne de büyük ölçüde üretim aksamına neden olur.

Programlar Uygulandığında işbaşı ve hizmetiçi eğitim sonucunda:

- 1 - Ölüm ve kazalanma oranı düşer >
- 2— Üretim, hedefine ulaşır
- 3 - Makina ve teçhizattan en yüksek verim alınır
- 4a Kalite ve eleman sayısı artar
- 5^ İşyerlerinde bilgiye dayalı bir otorite ve disiplin gelişir
- * 6- Çalışanlarda güven duygusu artar.

Var olan koşullarda kömür madenciliğinde, işbaşı ve hizmet içi eğitimin gerçekleşmesi için, kuruluşların eğitim birimlerini aktif duruma getirmek gereklidir.

Aşağıda sıralanan esaslara dayalı olarak hazırlanacak eğitim programları zamanla ortaya çıkacak koşullara göre yeni düzenlemelere açık ve yeterli esneklikte olmalıdır.

- 1 — Her kömür üretim bölgesinde aktif bir eğitim birimi
- 2 - Her bölümde bir eğitim yeri
- 3- Yapararak öğretime ve bilgi tazelerine
- 4- En az iki yılda bir periyodik eğitim
- 5- Yeterli ve aktif eğitimciler
- 6- Değerlendirme

Yönetici personelin teorik ve pratik eğitim ile ilgili mesleki programlarda ise şüphalar yer almalıdır

- 1- Yeraltı iş yerlerinin organizasyonu
- 2- Donatım ve malzemenin yetersiz olduğu yerlerde araştırma
- 3- Personel eğitim ve yönetim yöntemleri
- 4- Makina, elektrik, teknoloji ile makina ve donanım bakımına ait temel ilkeler
- 5- Emniyet ve kazaların önlenmesi ile ilgili konularda bilgi ve araştırma

Ayrıca işbaşı ve hizmet içi programları

- 1 — Kömür madenlerinin yapısına
- 2— Kullanılan ya da kullanılacak üretim yöntemlerine
- 3— Elde var olan donatım ve olanaklara göre hazırlamalıdır.

Bütün bu çalışmaları denetim ve işlerlik altında tutacak eğitici eleman yetiştirecek. programların hazırlanıp uygulanmasını sağlayacak bir merkez kurulmalıdır.

Şu anda, ülkemiz kömür madenciliği eğitiminin büyük bir bölümü, Ereğli Kömürleri İşletmesi İnsangücü Eğitim Müdürlüğüne gerçekleştirilmektedir.

1965 yılından bugüne binlerce Mühendislik, Meslek Yüksek Okulu, Endüstri Meslek Liseleri öğrencisinin staj işlerini yürüten, 1500 maden başçavuşu, binlerce intibak kursiyeri topoğraf, çırak kursiyeri yetiştiren EKI İnsangücü-Eğitim Müdürlüğü, Büyük bir kadro değişikliği gerektirmeden, Ereğli Kömürleri İşletmesi bünyesindeki organizasyon ile Kömür Madenciliği Eğitim Enstitüsü olarak teşkilatlandırılmalıdır.

Bütün bunlar yalnız "eğitim" olgusuna inanmış kişilerle gerçekleştirilebilir. Bugün olduğu gibi "eğitim"! bir şekil olarak kabul eden düşünceyle hiçbir yere varılamaz.

